

Protocol fysiek beperkend handelen

datum van opstellen	mei 2023
datum van evaluatie	
aanspreekpunt	M.Pieters, directeur De Kameleon
betrokkenen	Alle medewerkers van De Kameleon

akkoord door MR	
datum	

Protocol fysiek beperkend handelen	1
Inleiding	3
1. Uitgangspunten	4
2. Preventief handelen	5
3. Omgangsprotocol	6
4. Interventies	8
5. Contactherstel	9
6. Nazorg en evaluatie	9
7. Oudercontact	9
8. Training & bevoegdheden	10
9. Data verzameling	10
BIJLAGE 1: Notitie – Incident voor ondertekening	11
BIJLAGE 2: Notitie – gedragsregistratie	12

Inleiding

Als leidraad bij fysieke interventies gebruikt De Kameleon de 'Richtlijn fysiek beperkend handelen en/of vrijheidsbeperkende maatregelen binnen het onderwijs' zoals opgesteld door het Landelijk Expertise Centrum Speciaal Onderwijs, in juni 2017. <https://www.lecso.nl/file/58669>

In deze richtlijn wordt gesproken over 'fysiek beperkend handelen en/of 'vrijheidsbeperkende maatregelen'. Binnen De Kameleon gaan we uit van pedagogisch verantwoorde humane begeleidingstechnieken gericht op verplaatsen (uittillen en vervoeren) van leerlingen (zie ook hoofdstuk 7).

Voor de leesbaarheid zal in dit protocol steeds gesproken worden over de verzamelterm 'uittil- en vervoerstechnieken'.

Doel van dit protocol is het vastleggen hoe de school de afweging maakt fysieke interventies, tegen de wil van de leerling, toe te passen en hoe de school deze op zorgvuldige wijze uitvoert. Dit stelt teamleden in staat een goede professionele afweging te maken. De professionaliteit en de professionele afweging van het personeel is van groot belang.

Bij de samenstelling en goedkeuren van dit protocol zijn de volgende partijen betrokken: de directie, de leerkrachten, het onderwijsondersteunend personeel van De Kameleon en de MR.

1. Uitgangspunten

Voorop staat een aantal uitgangspunten:

- Leerlingen moeten in vrijheid van hun onderwijs kunnen genieten.
- Het gebruik van uittil- en vervoerstechnieken moet een uitzondering zijn.
- Het toepassen van een uittil- en vervoerstechniek is in principe altijd tijdelijk.
- Er kunnen momenten zijn dat er een uittil- of vervoerstechniek ingezet moeten worden ter bescherming van de leerling of van zijn omgeving (klasgenoten/klassenleiding). Dit mag alleen plaatsvinden indien het nalaten daarvan gevaarlijke en/of onaanvaardbare gevolgen voor de leerling of voor anderen kan opleveren.

Het protocol heeft dan ook geen betrekking op functioneel fysiek optreden zoals bijvoorbeeld het helpen van een jonge leerling op zijn stoel, het fysiek ondersteunen van schrijflessen of het begeleiden van een (jonge) leerling bij de hand.

Het protocol is wel bedoeld voor situaties als:

- het tegenhouden van een leerling die zichzelf of een andere leerlingen iets wil aandoen.
- het voorkomen van weglopen terwijl dat gevaarlijk is voor de leerling of voor anderen;
- vechtende leerlingen uit elkaar halen
- jezelf verweren tegen een leerling die zich gericht agressief toont
- een leerling die verzet toont bij het uit een ruimte halen of naar een ruimte begeleiden wanneer dit wel noodzakelijk is om het onderwijsproces doorgang te laten vinden

Hierbij moet worden aangemerkt dat uittil- en/of vervoerstechnieken nooit gebruikt mogen worden met de intentie om een leerling te straffen of opzettelijk pijn te doen. Het doel ervan is handelend op te treden als de veiligheid van de leerling, de (onderwijsleer-) omgeving in het geding komt of er sprake is van onaanvaardbare gevolgen voor de leerling of anderen.

Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Het doel is om geen of zo weinig mogelijk vrijheidsbeperking toe te passen (zie preventief handelen)
- De interventie moet voldoen aan subsidiariteit, proportionaliteit en effectiviteit:
 - Subsidiariteit: de gekozen interventie is noodzakelijk en het minst ingrijpend.
 - Proportionaliteit: de gekozen interventie is niet zwaarder dan strikt noodzakelijk en passend bij de ernst van de situatie.
 - Effectiviteit: de gekozen interventie is naar verwachting effectief.
- Iedere interventie wordt na afloop geëvalueerd op bovenstaande punten.
- Per evaluatiemoment wordt er bepaald wie er aanwezig is. Minimaal aanwezig is de groepsleerkracht, betrokken teamleden en een lid van het MT.

Belangrijk is dat het team leert en evolueert, maar ook dat het protocol blijft aansluiten bij de praktijk van alledag. Daarom zal dit protocol jaarlijks geëvalueerd worden. De directie is hiervoor verantwoordelijk.

2. Preventief handelen

De Kameleon wil de leerlingen een schoolomgeving bieden die zo veilig mogelijk is. Om dit te kunnen bieden maken wij gebruik van een schoolveiligheidsplan, waar dit protocol onderdeel van is. Een prominente plek in het omgangsprotocol en schoolveiligheidsplan wordt ingenomen door het preventief handelen. De school heeft als standpunt dat een goed pedagogisch klimaat in een gestructureerde omgeving veel situaties kan voorkomen.

De Kameleon streeft ernaar een school te zijn met een goede sfeer waarin iedereen zich thuis voelt. We creëren een veilige leeromgeving door met de kinderen na te denken over hoe je op respectvolle wijze met elkaar kunt omgaan. Om dit te bereiken wordt er op school gewerkt met de methode De Gouden, Zilveren en Bronzen weken. Bij deze methode wordt na elke lange vakantie hard gewerkt aan groepsvorming. Je werkt dan aan de interactie tussen leerkracht en leerlingen en leerlingen onderling. De gouden weken is geen anti-pestaanpak, maar doordat je actief werkt aan een goed pedagogisch klimaat, verklein je daarmee de kans op pesten. Uit onderzoek blijkt dat de oplossing van pesten bij een positieve groep ligt. Samen kom je tot een groep die pesten afkeurt. De leraar als rolmodel is daarbij erg belangrijk. Maar ook de samenwerking met ouders is van groot belang. Het programma van de Gouden weken biedt dan ook een kader om gesprekken met ouders te voeren, waardoor een positieve groepsvorming ondersteund wordt.

De gouden weken voer je uit bij de start van het schooljaar, waarbij je een stevig sociaal fundament legt voor de rest van het schooljaar. Deze periode duurt 4 tot 6 weken. Kinderen ontwikkelen en veranderen zich constant. In een nieuw schooljaar zal een groep zich opnieuw moeten vormen. De gouden weken bestaan uit een vijftal fases die je samen met de groep doorloopt. Binnen het PO werk je met de fases van de geleide groep waarin de norming fase voor de storming fase plaatsvindt. Fase 1 - Forming - oriëntatie. De groep onderzoekt elkaar en maakt inschattingen. Fase 2 - Norming - normeren. (Ongeschreven) regels en afspraken worden duidelijker en de plaats in de groep wordt duidelijker. Fase 3 - Storming - presenteren. Er is onderzocht hoe en wie iedereen is en nu komt de groep in beweging. Kinderen gaan proberen door zichzelf te laten zien, een plaats te vinden in de groep. Fase 4 - Performing - presenteren. Er komt nu nog meer duidelijkheid over afspraken en regels en de plaats in de groep. Fase 5 - Reforming - evalueren. Als het einde van de groep nadert roept dit ook gedrag op. De gouden weken bieden voor elke fase handvatten en spellen om de groep goed te vormen en een stevige basis te leggen voor positief gedrag.

De zilveren weken worden ingezet na de kerstvakantie, waarbij extra aandacht wordt besteed aan respect en omgangsvormen. De storming fase kan in deze periode weer opkomen, dus het is van belang om aandacht te besteden aan deze tijd. Deze periode duurt ongeveer 2 weken. De bronzen weken komen aan bod na de meivakantie. Je herhaalt kort het proces van omgang met elkaar in de groep. Maar ook het einde van het schooljaar komt in zicht. Fase vijf wordt duidelijker. Hier biedt de methode handreikingen voor.

Wij werken met het leerlingvolgsysteem IEP. Naast de cognitieve vakken meet IEP ook de sociaal-emotionele ontwikkeling van groep 3 t/m 8 door middel van de Hart en handen toetsafname. Het IEP leerlingvolgsysteem geeft een beeld van de sociale en emotionele vaardigheden en ontwikkeling van de leerling. Belangrijke aspecten die terugkomen in het profiel van de leerling zijn het beeld dat de leerling van zichzelf heeft, de manier waarop de leerling daarmee omgaat en de rol die de leerling aanneemt in sociale situaties. Ook het omgaan met en inleven in de gevoelens van jezelf en de ander wordt in beeld gebracht.

3. Omgangsprotocol

Bij ongewenst gedrag zijn de regels schoolbreed hetzelfde, waardoor de constructieve lijn wordt doorgetrokken. We maken op De Kameleon gebruik van het [omgangsprotocol](#).

We hanteren in alle klassen het knijpersysteem om gewenst en ongewenst gedrag zichtbaar te maken. Dit gaat om lichte overtredingen en bij het aanleren van gewenst gedrag. Hoe werkt het?

- De kinderen starten iedere dag op 'Klaar om te leren'
- Zodra een leerling gedrag vertoont waarvan **al bekend** is dat het niet geaccepteerd wordt, gaat de knijper 1 plekje naar beneden.
- De kinderen kunnen bij alle leerkrachten aangesproken worden op dit systeem (gym, hal, leswissels, e.d.)
- Zodra een kind gewenst gedrag vertoont, kun je als leerkracht de beslissing nemen om de knijper weer omhoog te doen. Hierin zit een bepaalde vrijheid om maatwerk toe te passen. Eenmaal beland op 'Oudercontact' kunnen de kinderen niet meer omhoog.
- Suggestie: Aan het eind van de dag kan er door de leerkracht beoordeeld worden of er kinderen op 'Superdag' zijn beland. Voor kinderen op 'Superdag' of 'Klaar om te leren' kan er een beloningspunt gegeven worden.

Aandachtspunten: Zodra een leerling 3 dagen binnen een week op oudercontact is gekomen, kan er gekozen worden voor een interne time-out. Ook hierin is maatwerk weer van belang. Bij oudercontact wordt er een notitie in Esis gezet en uiteraard worden duopartners ingelicht.

Het omgangsprotocol beschrijft de hantering van incidenten en van grensoverschrijdend gedrag. Via de Kijkaart die bij alle leerkrachten in hun invalmapje aanwezig is, is in een oogopslag zichtbaar hoe te handelen in deze situaties. Dat gebeurt middels onderstaande beslisboom:

Een time-out (intern of extern) In het geval van een interne time-out wordt de leerling gedurende de rest van de dag bij een andere groep/leerkracht buiten de eigen groep geplaatst. Een interne time-out mag maximaal twee keer plaatsvinden, daarna volgt een externe time-out. Bij een externe time-out (die ook maximaal twee keer mag plaatsvinden) wordt de leerling voor de rest van de dag de toegang tot de school ontzegd.

De interne- of externe time-out wordt genoteerd in het leerlingvolgsysteem (cc aan directie, intern begeleider en anti pestcoördinator). Bij de omschrijving wordt genummerd welke time-out het is. Er volgt een gesprek met ouders, leerling en leerkracht over de situatie. Handelingsafspraken worden nader afgestemd in een kindplan.

Na drie maanden time-out vrij te zijn, of bij aanvang van het nieuwe schooljaar, wordt weer begonnen met een schone lei. Registraties in het leerlingvolgsysteem blijven bewaard.

Schorsing

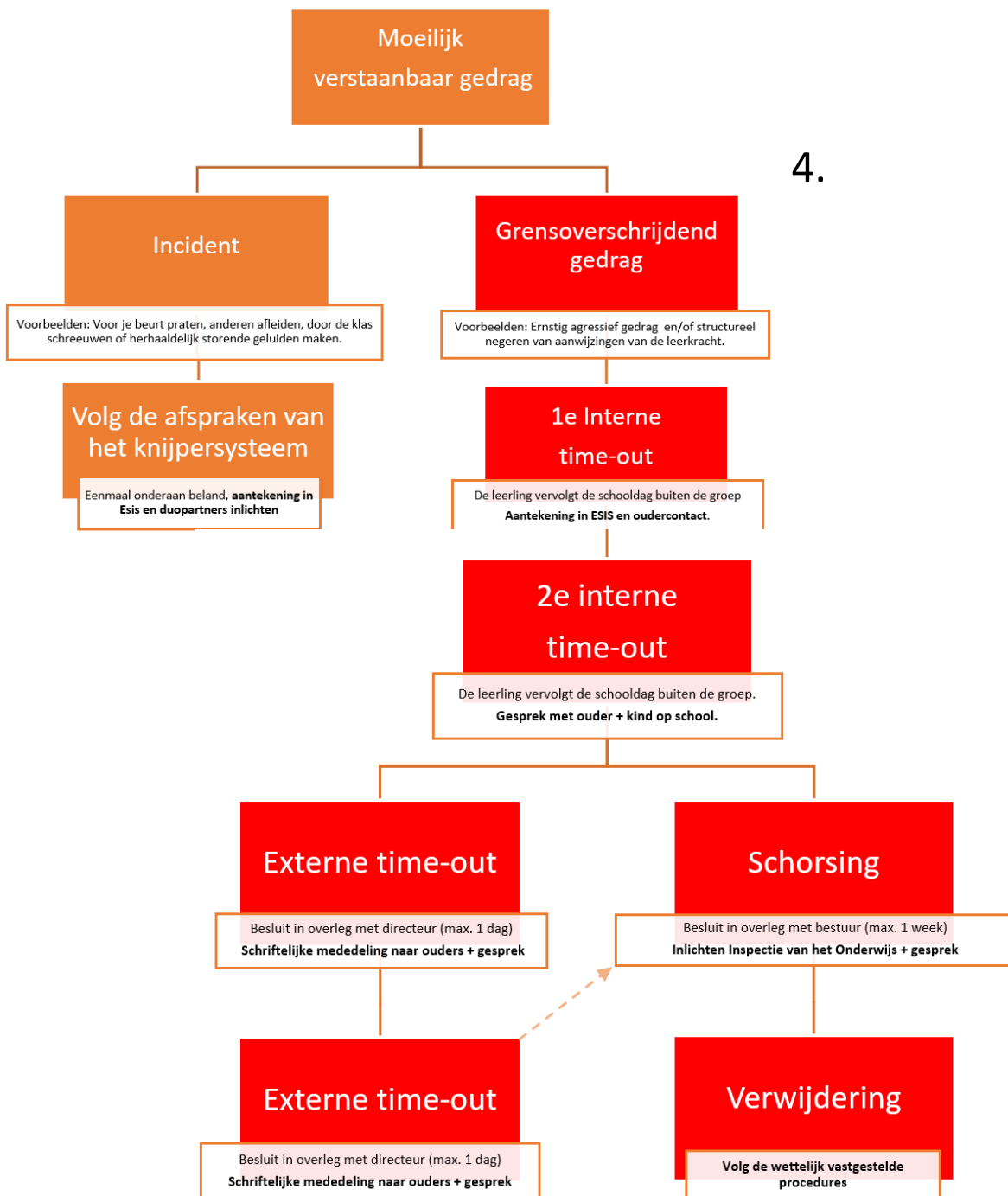
Bij een volgend incident (na interne en externe time-outs), of in een uitzonderlijk geval dat het gedrag zo ernstig is, kan worden overgegaan tot een formele schorsing. De schorsing bedraagt maximaal 5 lesdagen en kan hooguit 2 maal worden verlengd. Het schoolbestuur wordt op de hoogte gesteld van de schorsing.

Verwijdering

Bij het zich meermalen voordoen van een ernstig incident, dat ingrijpende gevolgen heeft voor de veiligheid en/of de onderwijskundige voortgang van de school, kan worden overgegaan tot verwijdering. Dit gaat altijd in samenspraak met het bestuur van Sarkon.

Hoe wordt het omgangsprotocol op de Kameleon gehanteerd?

Het omgangsprotocol beschrijft de hantering van incidenten en van grensoverschrijdend gedrag. Via de [Kijkaart](#) die bij alle leerkrachten in hun invalmapje aanwezig is, is in een oogopslag zichtbaar hoe te handelen in deze situaties. Dat gebeurt middels onderstaande beslisboom:

4. Interventies

fysieke interventie

Bij een fysieke interventie gaan we er vanuit dat niet interveniëren tot meer schade zal leiden dan een interventie. Onder schade verstaan we gevaarlijke en/of onaanvaardbare gevolgen voor de leerling of voor anderen.

Daar waar een fysieke interventie nodig is, wordt een tweede personeelslid gevraagd aanwezig te zijn en indien nodig te ondersteunen. Dit heeft de volgende redenen:

- een tweede personeelslid kan de-escalerend werken
- de personeelsleden kunnen van elkaar zien of de emotionele betrokkenheid niet te groot wordt

We spreken van een fysieke interventie wanneer de interne en externe time out niet opgevolgd kunnen worden of niet afdoende en hierdoor de veiligheid direct in gevaar is (of acuut dreigt te komen) zoals omschreven in Fase 2 van het fasemodel fysieke interventie.

Om de veiligheid te waarborgen of te herstellen is het nodig de leerling fysiek te begrenzen op een subsidiaire, proportionele en effectieve manier. Teamleden van de Kameleon maken hierbij gebruik van de uittil- en vervoerstechnieken die zijn aangeleerd en bij herhaling getraind door een erkende trainer. (zie training en bevoegdheden)

Fase 1: Verbale en fysieke agressie van de leerling: Er is geen sprake van fysiek contact tussen leerling en leerkracht. De leerling wordt gewaarschuwd / gesommeerd te stoppen met de agressieve handeling.

Fase 2: Fysieke interventie: De agressie houdt aan, er ontstaat een (potentieel) onveilige situatie. De leerling wordt gewaarschuwd dat het gedrag kan leiden tot een fysieke interventie. De dreiging van een (potentieel) onveilige situatie neemt niet af of juist toe waardoor de leerkracht(en) genoodzaakt zijn de veiligheid te waarborgen door een fysieke interventie. Bij deze interventie zijn subsidiariteit, proportionaliteit en effectiviteit van belang.

Fase 3: Afkoelfase De veiligheid is niet meer in het geding, de fysieke interventie stopt. De leerling en de betrokken leerkracht(en) krijgen gelegenheid af te koelen tot er ruimte is voor een gesprek

Fase 4: Contactherstel: Als beide partijen klaar zijn voor het gesprek vindt een gesprek plaats tussen de leerling en de betrokken leerkracht(en). Eventueel kan een andere leerkracht optreden als mediator.

5. Contactherstel

Na een fysieke interventie, is er contactherstel nodig tussen de leerling en de medewerker. Hiervoor maken we gebruik van het volgende stappenplan:

- De leerling wordt met rust gelaten tot deze is afgekoeld.
- De mate van toezicht wordt door de medewerkers onderling en naar eigen inzicht afgesproken.
- De leerkracht neemt initiatief om te kijken of de leerling rustig is en bereid is tot overleg. Het streven is om zo snel mogelijk tot contactherstel te komen.
- De leerling en medewerker gaan samen in gesprek. De leerling wordt rustig en ondersteunend toegesproken. Zowel het hoe en waarom van het handelen van zowel de medewerker als het gedrag van de leerling komen hierbij aan de orde. Er wordt hierbij rekening gehouden met het begripsniveau van de leerling en het daarbij behorende contactherstel.
- De leerkracht maakt een afspraak met de leerling over de terugkeer in de klas na de (interne of externe) time-out.

6. Nazorg en evaluatie

Na een fysieke interventie worden altijd de volgende stappen doorlopen:

- De medewerker lost zelf het conflict op met desbetreffende leerling
- Indien nodig vindt er een nagesprek plaats met de klas
- De medewerker meldt de fysieke interventie in de juiste notitie categorie in Esis en bespreekt de interventie met minimaal 1 collega.
- De medewerker stelt de ouders telefonisch op de hoogte van de fysieke interventie.
- De medewerker stelt de betrokkenen en de directie door een mail op de hoogte met een verwijzing naar Esis.

7. Oudercontact

Ouders/verzorgers kunnen het protocol lezen via de website van de school. Bij aanvang van het schooljaar en direct wanneer er sprake is geweest van een eerste fysieke interventie zal er actief verwezen worden naar dit protocol. Het gesprek met ouders/verzorgers betreffende fysieke interventies, wat er gebeurd is en hoe dit in de toekomst voorkomen kan worden, zal in eerste instantie door de desbetreffende leerkracht worden gevoerd.

Mochten ouders / verzorgers klachten hebben over het protocol of de afhandeling van de fysieke interventie, dan kunnen zij zich wenden tot de directie.

8. Training & bevoegdheden

Het MT is verantwoordelijk voor training van het team op het gebied van fysieke interventies. Nieuwe collega's worden bij aanstelling op de hoogte gesteld van het protocol en een training over hoe te handelen bij een fysieke interventie. Het is van belang dat medewerkers zich handelingsbekwaam voelen.

Iedere 12-18 maanden wordt er een training gevolgd door het gehele team om vaardigheden te onderhouden en te verfijnen. Het uitgangspunt van de training is dat we spreken van pedagogisch verantwoorde humane begeleidingstechnieken gericht op verplaatsen van leerlingen (uittil- en vervoerstechnieken) uit een onwenselijke situatie zoals hierboven geschetst.

Alle technieken worden door teamleden met en bij elkaar geoefend onder begeleiding van een externe trainer. Uitgangspunt bij alle technieken zijn de volgende twee vragen én antwoorden op deze vragen.

- a. Doet de uitgevoerde techniek pijn? -> Het antwoord hierop dient 'nee' te zijn.
- b. Zorgt de uitgevoerde techniek voor controle? -> het antwoord hierop dient 'ja' te zijn.

In principe zijn alle medewerkers bevoegd tot fysiek handelen. Stagiairs zijn niet bevoegd en vallen bij onveilige situaties onder de verantwoording van de verantwoordelijk docent. Voor alle gevallen geldt dat een fysieke interventie bij voorkeur geschiedt in de aanwezigheid van twee medewerkers, waarbij het kan voorkomen dat slechts één medewerker de interventie uitvoert.

9. Data verzameling

Een aantal keer per jaar vindt er data verzameling plaats uit ons registratiesysteem Esis. De directeur en ib-er leggen deze data voor aan het team zodat deze gezamenlijk geïnterpreteerd kan worden.

Afhankelijk van deze data en evaluaties kan besloten worden tot acties zoals bijvoorbeeld aanpassing training, een nieuwe teamtraining of aanscherping van het protocol.

BIJLAGE 1: Notitie – Incident voor ondertekening

Situatie:

Betrokkenen:

Was er sprake van fysieke agressie?

ja/nee, welke vorm van fysieke agressie, tegen wie gericht?

Was er sprake van verbale agressie?

ja/nee, welke vorm van verbale agressie, tegen wie gericht?

Analyse van de situatie:

Welke actie/interventie is er genomen?

Handtekening ouders voor gezien:

BIJLAGE 2: Notitie – gedragsregistratie

Beschrijf (terugkerend) ongewenst gedrag waarvoor een incidentregistratie waar ouders voor moeten tekenen niet op z'n plaats is.

Denk aan:

- fysiek gedrag (slaan, schoppen, spugen, schreeuwen) zonder lichamelijk letsel als resultaat (met weinig kracht)
- fysiek gedrag zonder intentie om pijn te doen (vanuit frustratie, onmacht, onbegrip) niet gericht op medeleerlingen
- schelden en of dreigende taal
- weglopen/verstoppert

Beschrijving van de situatie:

Ingezette interventie en behaald resultaat:

Ouders zijn wel/niet geïnformeerd?